

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Edunvalvontavaltuutus:

Haasteena itsemääräämisoikeuden ja etujen suojaamisen yhteensovittaminen

Aviovarallisuus- ja jäämistöoikeus
ON-työ/Tutkielma

Laatija:
Sami Suuronen

25.10.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ / Tutkielma

Oppiaine: Aviovarallisuus- ja jäämistöoikeus

Tekijä: Sami Suuronen

Otsikko: Edunvalvontavaltuutus: Haasteena itsemääräämisoikeuden ja etujen suojaamisen yhteensovittaminen

Ohjaaja: Tuulikki Mikkola

Sivumäärä: 29 sivua

Päivämäärä: 25.10.2025

Tutkielma tarkastelee edunvalvontavaltuutuksen ja valtuuttajan itsemääräämisoikeuden välistä suhdetta erityisesti tilanteissa, joissa valtuutettu joutuu tekemään päätöksiä valtuuttajan tahdon ja hänen etujensa välillä. Työssä analysoidaan edunvalvontavaltuutuksen määräyksiä ja niihin liittyviä punnintatilanteita, joissa valtuutetun on sovittava yhteen autonomiaa korostavat ja suojeleluun tähtäävät periaatteet. Tutkimuksen tavoitteena on hahmottaa, kuinka pitkälle valtuutetun tulisi noudattaa valtuuttajan aikaisemmin ilmaistua tahtoa muuttuvissa olosuhteissa, ja milloin etujen suojaamisen tarve voi oikeuttaa tästä poikkeamisen.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain (648/2007) sekä holhoustoimilain (442/1999) säännöksiin ja niitä koskevaan oikeuskirjallisuuteen. Metodina hyödynnetään oikeusdogmaattista tulkintaa ja tapausperusteista analyysiä. Työssä vertaillaan lainsäädännön, oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden näkemyksiä siitä, miten valtuutetun huolellisuus- ja kuulemisvelvoitteet konkretisoituvat päätöksenteossa. Esimerkkeinä käsitellään erityisesti hoitotahdon, asuinpaikan ja läheissuhteiden määräyksiä sekä niihin liittyviä eettisiä ristiriitoja.

Tulosten perusteella edunvalvontavaltuutus näyttöytyy lainsäädännöllisesti joustavana, mutta käytännössä ristiriitoja synnyttävänä instrumenttina. Lainsäädäntö jättää valtuutetulle merkittävän harkintavallan, mikä voi vaarantaa valtuuttajan tahdon toteutumisen erityisesti hänen ymmärryskykynsä heikentyessä. Tutkielma osoittaa, että sääntely kaipaa selkeyttämistä muun muassa valtuutetun toimivallan ja vastuun rajaamisen osalta. Tutkimuksessa ehdotetaan lainsäädäntöön lisättäväksi mekanismeja, kuten säännöllisiä arviointeja tai läheisten kuulemista, joilla voitaisiin vahvistaa valtuuttajan itsemääräämisoikeuden toteutumista ilman, että hänen etunsa vaarantuvat.

Avainsanat: edunvalvontavaltuutus, itsemääräämisoikeus, valtuuttaja, valtuutettu, paternalismi, holhoustoimilaki

Sisällys

Edunvalvontavaltuutus:	I
Lähteet.....	IV
1 Johdanto	1
2 Punninnan haasteet.....	3
3 Termistöä	4
4 Säädöspohja ja sääntelyn periaatteet	5
5 Itsemääräämisoikeus.....	6
6 Ymmärryskyvyn merkitys ja sen punninta henkilöä koskevissa asioissa.....	7
7 Muita aiheeseen soveltuvia säädöksiä	9
8 Esimerkkejä edunvalvontavaltuutuksen määräyksistä ja niiden punnintatilanteista	11
8.1 Hoitotahto.....	11
8.2 Yhteisen elämän jatkuminen.....	14
8.3 Arkaluontoiset tiedot	17
9 Lainsäädännön kehittämistarpeet	21
10 Kansainväliset näkökulmat.....	23
11 Edunvalvontavaltuutuksen mahdollinen tulevaisuuden näkymä.....	24

Lähteet

Kirjallisuus

Antila, Tuomo, Edunvalvontavaltuutus. Talentum 2007.

Aihinen, Taru – Koivula, Nella – Koski, Noora – Nikumaa, Henna – Mayer, Minna – Wennberg, Mikko – Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna – Ervasti, Kaijus, Selvitys yleisen edunvalvonnan palveluista. 2024, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:41, s. 72.

Ghanbari, Hadi – Koskinen, Kari, When data breach hits a psychotherapy clinic: The Vastaamo case. Journal of information technology teaching cases, 2024–06, s. 1–7.

Huang, Yuanyuan – Cong, Yali – Wang, Zhifeng, Rethinking the Precedent Autonomy, Current Minimal Autonomy, and Current Well-Being in Medical Decisions for Persons with Dementia. Journal of bioethical inquiry, 2022–03, Vol.19 (1), p.163–175.

Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna, Ikääntymisen ennakointi. Talentum 2013.

Nieminen, Liisa (toim.) – Mäki-Petäjä-Leinonen, Anna (toim.), Vanhuus ja oikeus. Lakimiesliiton Kustannus 2014.

Norri, Matti, Perintö ja testamentti: käytännön käsikirja. Helsinki: Alma, 2017, s. 77.

Tornberg, Johanna, Edunvalvonta, itsemääräämisoikeus ja oikeudellinen laatu. Lapin Yliopistokustannus 2012.

Virallislähteet

HE 52/2006 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

LaVM 29/2006 Lakivaliokunnan mietintö

OECD (2025), OECD Economic Surveys: Finland 2025, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/985d0555-en>. s. 7 (luettu 25.10.2025)

Oikeustapaukset

KKO 2015:31

Medialähteet

Surakka, Jani, Tytti Yli-Viikarin valituslupahakemus hylättiin. Edilex, 27.9.2023. (luettu 25.10.2025)

Muut lähteet

Tutkielmassa on hyödynnetty tiivistelmä sivun ja kappaleen 8 esimerkkitaustien laadinnassa, sekä KKO 2015:31 ratkaisun ja kappaleen 10 kansainvälisen kirjallisuuden läpikäymisessä apurina Perplexity (<https://www.perplexity.ai/>) - ja Grok (<https://grok.com/>) - tekoälytyökaluja. Kyseiset työkalut perustuvat suureen kielimalliin (<https://www.sap.com/finland/resources/what-is-large-language-model>).

1 Johdanto

Minulla oli kunnia tavata kerran Aira Samulin. Ajoin linja-autoa tilausajokeikalla joskus vuonna 2018 ja vein asiakkaat Airan kotiin Hyrsylänmutkaan, jossa hän tarjoili meille kahvia ja kertoi tarinoita. Erityisesti mieleeni jäi hänen kommenttinsa:” Tän ikäisenä täytyy tietää mitä haluaa. Muuten muut päättää sun puolesta.”. Airan sanoissa tiivistyy mielestäni itsemääräämisoikeuden ydin, oma tahto, mitä itse haluan.

Edunvalvontavaltuutus on keino tuoda oma tahto muiden tietoon, jotka saattavat joku päivä tehdä päätöksiä puolestasi. Se on henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistamaan tarkoitettu yksityisoikeudellinen järjestely toteutettuna yhteistyössä ymmärryskykyisten aikuisten kesken. Valtuutuksen sisältö on varsin laajasti valtuuttajan itsensä päätettävissä paitsi milloin on pakottavalla lailla toisin säädetty. Valtuutus kirjataan muotomääräyksiä noudattaen paperille, jota kutsutaan edunvalvontavaltakirjaksi. Vaikka tässä paperissa on kirjattuna järjestelyyn osallisten nimet, ei kyse ole kuitenkaan mistään vekselistä. Valtuuttaja voi ymmärryskykynsä kestäessä milloin tahansa päivittää tai peruuttaa valtuutuksen, ja valtuutettu puolestaan voi milloin tahansa ilmoittaa luopuvansa valtuutetun tehtävästä. Järjestely perustuu siis vapaaehtoisuuteen ja lainsäätäjällä on tavoitellut siihen ryhtyville matalaa kynnystä, jotta muun muassa julkisten edunvalvojien asiakasmääriä saataisiin hillittyä.¹

Edunvalvontavaltuutuksella asioitasi hoidetaan siis sinun tahtosi mukaisesti ja sinun määräämäsi henkilön toimesta, jos et siihen itse syystä tai toisesta kykenisi.²

Tähän siis ainakin tulisi pyrkiä, mutta käytäntö voi olla joskus mutkikkaampaa. Ihminen muuttuu eri tavoin ajan kulumisen ja elämäkokemuksen myötä. Hänen ajattelunsa muuttuu, hänen arvonsa muuttuvat, hänen mielipiteensä muuttuvat.

On siis syytä pohtia mitä merkitystä on annettava sille, kuinka pitkä aika

edunvalvontavaltuutuksen laadinnasta on kulunut siihen saakka, kun se on aktivoitava.

Vastaako 10 vuotta vanha edunvalvontavaltakirja enää sen allekirjoittaneen ihmisen nykyistä tahtoa? Kuinka tämä vaikuttaa edunvalvontavaltuutetun ratkaisuihin valtuuttajan asioita hoitaessaan?

---

¹ Antila 2007, s. 1–4, 6, 11, 156, 166

² Antila 2007, s. 5

Edunvalvontavaltuutettu käyttää käytännössä valtaa valtuuttajaan nähden, vaikka hoitaakin tämän asioita valtuutuksen nojalla. Mitä enemmän valtuuttaja on ymmärryskykyään menettänyt, saattaa valtuutettu helposti alkaa hoitaa asioita enemmän sen mukaan, mikä valtuutetun itsensä mielestä on järkevää ja käytännöllistä. Vallankäyttö voi helposti sokaista, jolloin valtuuttajan tahto saattaa unohtua.

Käyn tutkielmassani läpi esimerkkejä itse laatimani edunvalvontavaltakirjan mallipohjan määräyksistä ja tutkimuskysymyksenä on tarkastella millaisia punnintatilanteita valtuutetulle saattaa tulla eteen valtuuttajan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen ja tämän edun turvaamisen välillä.

2 Punninnan haasteet

Edunvalvontavaltuutetun kohtaamiin haasteisiin punnintatilanteissa valtuuttajan itsemääräämisoikeuden ja tämän edun välillä löytyy soveltuva Tornbergin tarkastelema esimerkki holhoustoimesta annetun lain (442/1999, holhoustoimilaki) puolelta, jonka 38 §:n 1 momentin mukaan päämiehelle tulee jättää hänen tarpeisiinsa ja muihin olosuhteisiin nähden kohtuullisena pidettävä määrä käyttövaroja. Edunvalvoja määrittelee käytännössä tämän kohtuullisuuden määrän. Hänen päätöksentekoonsa vaikuttavat kuitenkin päämiehen tahdon ohella myös Digi- ja väestötietoviraston (DVV) mahdollinen eriävä kanta sekä saman lain 45 §:n vahingonkorvaussäännös päämiehen omaisuudenhoitovelvoitteeseen liittyen. Sääntelyssä on siis sisäistä ristivetoa ja Tornberg on käsitellyt teoksessaan myös muita esimerkkejä holhoustoimilain kontrolloinnin tarpeesta ja kovasta paternalismista.³ Paternalismi tarkoittaa päämiehen suojaamista kontrolloimalla.⁴

Mielestäni edunvalvojalle jää yksinään kohtuuttoman suuri vastuu tällaisissa tilanteissa. Laki kuvastaa yhtenä esimerkkinä monista muista, että sen lopullinen sisältö hyvästä tarkoituksestaan huolimatta on poliittisten kompromissien tulos.

---

³ Tornberg 2012, s. 134

⁴ Tornberg 2012, s. 131

3 Termistöä

Holhousoikeudessa on perinteisesti käytetty päämies-termiä, joka on muillakin oikeudenaloilla vakiintunutta ammattikieltä. Edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa (648/2007, EVVL) päämiehen sijasta puhutaan valtuuttajasta. Tätä termiä käytetään käsitykseni mukaan myös yleisesti edunvalvontavaltakirjoissa, toki poikkeuksia voi olla. Oikeuskirjallisuudessa on käytetty kirjoittajasta riippuen molempia termejä. Käytän tässä tutkielmassa valtuuttaja-termiä, koska se mielestäni selkeyttää asioita erottaen puheenparressa kaksi eri oikeudellista instituutiota toisistaan, kun päämiestä edustaa holhoustoimilain nojalla virallinen edunvalvoja, ja valtuuttajaa edustaa edunvalvontavaltuutettu tai lyhyemmin valtuutettu.

Toisaalta on myös niin, että termit valtuuttaja ja valtuutettu lähekkäin puhuessa käytettynä saattavat saada välillä kielen solmuun.

On myös muistettava olla sotkematta edunvalvontavaltuutettua ja edunvalvojaa keskenään, joka on varsin yleistä etenkin maallikoiden arkikielessä. Edunvalvontavaltuutettu on yksityishenkilön itsensä tehtävään määräämä henkilö (EVVL 2:9 §), kun taas edunvalvoja on viranomaisen tai tuomioistuimen määräämä henkilö (holhoustoimilaki 2:4.2 §).

4 Säädos pohja ja sääntelyn periaatteet

EVVL 16 §:n mukaan ”valtuutetun tulee valtuuttajan puolesta toimiessaan tunnollisesti pitää huolta valtuuttajan oikeuksista ja edistää hänen parastaan.

Ennen kuin valtuutettu tekee päätöksen tehtäviinsä kuuluvassa asiassa, hänen on tiedusteltava valtuuttajan mielipidettä, jos asiaa on tämän kannalta pidettävä tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta. Kuuleminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos valtuuttaja ei kykene ymmärtämään asian merkitystä.

Valtuutetun on pidettävä valtuuttajalle kuuluvat raha- ja muut varat erillään omista varoistaan.”

Antilan mukaan kyseisen pykälän 1 momentti pitää sisällään huolellisuusveloitteen, joka ilmaisee yleisellä tasolla sen mittapuun, jonka pohjalta valtuutetun toimintaa arvioidaan esimerkiksi suhteessa hänen mahdolliseen vahingonkorvausvelvollisuuteensa valtuuttajalle.⁵ Eli siis mikäli valtuutettu hoitelee hommia vain suunnilleen sinne päin, voi seurauksena rahapussinsa keventyä.

Samana pykälän 2 momentti taas sisältää kuulemisveloitteen, joka syntyy kuitenkin vain, jos asiaa on pidettävä valtuuttajan kannalta tärkeänä ja kuuleminen voi tapahtua ilman huomattavaa hankaluutta.⁶ Valtuutetun ei siis ainakaan pääsääntöisesti tarvitse kysyä joka kerta valtuuttajalta, voiko hän ostaa tälle maitopurkin lähikaupasta vai supermarketista. Kenties asia voi olla toisin, jos valtuuttaja on pitänyt erittäin tärkeänä vaikkapa esimerkiksi sitä, että hän ei halua rahoillaan hankittavan maitoa, jonka tuotannossa lehmille on syötetty rehun seassa mielestäni kammottavaa Bovaer-lisäainetta.

---

⁵ Antila 2007, s. 96

⁶ Antila 2007, s. 97

5 Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta EVVL:n keskeisiä elementtejä ovat erityisesti seuraavat:

- 1) Valtuuttaja itse nimeää valtuutetun.
- 2) Valtuuttaja itse määrittelee ne asiat, jotka kuuluvat valtuutuksen piiriin.
- 3) Valtuuttaja voi itse vaikuttaa siihen, kuinka intensiivisesti DVV:n on valvottava valtuutetun toimintaa.⁷

Edunvalvontavaltuutus on edunvalvontaa kevyempi ratkaisu henkilön itsemääräämisoikeuden kannalta, jossa Antila näkee kuitenkin väärinkäytösten riskin. Vastapainoksi toimintakyvytön henkilö tarvitsee suojaa toisten taholta tulevia oikeudenloukkauksia vastaan ja jopa hänen omalta omien etujensa vastaiselta toiminnalta. Antilan mukaan keskeisimpiä suojakeinoja ovat:

- 1) Valtakirjalle on säädetty tiukat muotovaatimukset.
- 2) Valtakirjan voimaantulo edellyttää viranomaiskontrollin läpäisemistä.
- 3) DVV valvoo valtuutetun toimintaa.⁸

Valtuuttajan itsemääräämisoikeudelle annettava painoarvo saattaa sabotoida hänen oman edunvalvontavaltuutuksensa. Esimerkiksi valtuutuksen vahvistamistilanteessa holhousviranomainen voi joutua pohtimaan kuinka homma käytännössä voi jatkossa toimia, jos valtuuttaja aktiivisesti vastustaa valtakirjan vahvistamista. Holhoustoimilain mukainen virallinen edunvalvoja saattaa ratkaisuna astua näyttämölle.⁹ Samoin on luonnollisesti asian laita myös valtuutuksen voimassaolon aikana.¹⁰

---

⁷ Antila 2007, s. 5

⁸ Antila 2007, s. 6–7

⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 193

¹⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 200–201

6 Ymmärryskyvyn merkitys ja sen punninta henkilöä koskevissa asioissa

Ymmärryskyky ja oikeustoimikelpoisuus ovat ikään kuin synonyymejä. Jos 18 vuotta täyttänyt henkilö kykenee järkipärisesti olemaan selvillä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, sekä oman toimintansa vaikutuksista niihin, hänellä voidaan katsoa olevan täysi oikeustoimikelpoisuus. Vaikka edunvalvontavaltuutus olisi jo vahvistettu, tämä ei tarkoita automaattisesti valtuuttajan oikeustoimikelpoisuuden täydellistä menettämistä. Valtuuttaja voi silti olla ajoittain riittävän ymmärryskykyinen asioistaan. Tämän vuoksi valtuutetun kelpoisuus hoitaa valtuuttajan asioita onkin tapauskohtaista. Asianosaisen puhevallan käyttämisen osalta tuomioistuimessa arvion valtuuttajan ymmärryskyvystä tekee tuomioistuin. Hoitosuostumuksen osalta arvion tekee suostumusta vastaanottava lääkäri.¹¹

Antilan mukaan, jos valtuuttaja oman näkemyksensä mukaan on vielä toimintakykyinen eikä tarvitse valtuutettua, valtuuttajan toimintakyvyn menetystä koskevan edellytyksen selvittämiseksi on asetettava tavanomaista korkeammat vaatimukset. Jos valtuuttajan subjektiivinen näkemys on selvässä ristiriidassa hänen toimintakykyään koskevan objektiivisen näytön kanssa, valtuuttajan omalle näkemykselle ei voitane antaa harkinnassa olennaista merkitystä.¹² Antila vaikuttaa sanamuodon ”ei voitane” perusteella olevan hieman varovainen kannassaan, vaikka taustalla on tuo mainittu selvä ristiriita.

Jos valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen, hänellä ja valtuutetulla on valtuutetun kelpoisuuden piiriin kuuluvissa taloudellisissa asioissa rinnakkainen puhevalta. Jos valtuuttaja ja valtuutettu ovat eri mieltä tietyistä oikeustoimista, valtuuttajan kanta on ratkaiseva. Valtuuttajan henkilöä koskevissa asioissa valtuutetulla on kelpoisuus edustaa valtuuttajaa vain, jos valtuuttaja on itse kykenemätön ymmärtämään päätettävän asian merkitystä¹³.

Henkilöä koskevat asiat tarkoittavat pääsääntöisesti valtuuttajan terveydentilaa ja kaikkea siihen vaikuttavia asioita. Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan edunvalvontavaltuutuslaissa tai sen esitöissä ei mainita, millä tavoin valtuuttajan ymmärryskykyä henkilöä koskevissa asioissa punnitaan ja kenen vastuulla punninta on. Käytännössä näissä tilanteissa on turvauduttu

---

¹¹ Antila 2007, s. 18

¹² Antila 2007, s. 63

¹³ Antila 2007, s. 106

lääkäriin ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön näkemyksiin.¹⁴ Täytyy todeta, että lainvalmistelu on ollut hämmästyttävän huolimaton tältä osin ottaen huomioon, että kyse on kenties kaikkein tärkeimmästä itsemääräämisoikeuden osasta.

---

¹⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 223

7 Muita aiheeseen soveltuvia säädöksiä

Valtuuttajan antamat ohjeet ja määräykset terveydenhoidostaan velvoittavat valtuutettua EVVL:n lisäksi myös potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslaki) sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, AsiakasL) nojalla.¹⁵

Potilaslain näkökulmasta valtuutettu on potilaan laillinen edustaja, jota on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava ja joka voi antaa suostumuksen hoitoon, jos potilas ei itse kykene päättämään hoidostaan. Lisäksi tällaista valtuutettua sitoo potilaan vakaasti ja pätevästi ilmaisema tahto. Päätöstä tehdessään laillisen edustajan tulee nimittäin potilaslaissa säädetyin tavoin ottaa huomioon potilaan aiemmin ilmaisema tahto tai jos hoitotahtoa ei ole ilmaistu, hänen henkilökohtainen etunsa¹⁶.

Potilaan kanssa on tärkeää keskustella etukäteen hoitotahdon sisällöstä, jotta hänen itsemääräämisoikeutensa toteutuu mahdollisissa tulkintatilanteissa.¹⁷

AsiakasL 9.1 §:n mukaan, jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Lain esitöiden mukaan näissä tilanteissa tulisi selvittää asiakkaan toiveet ja mielipide mahdollisimman tarkkaan¹⁸.

Valtuutettu voi siis olla laissa mainittu laillinen edustaja. Lain esitöiden mukaan asiakkaan omaisella tarkoitetaan lähinnä asiakkaan aviopuolisoa, lapsia, vanhempia ja sisaruksia. Muu läheinen voi olla muun ohella asiakkaan avopuoliso, muu asiakkaan kanssa pysyvästi asuva henkilö tai muutoin läheinen ystävä¹⁹.

---

¹⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 225

¹⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 225

¹⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 139

¹⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 227

¹⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 227–228

Kuten on potilaslain kohdalla, on myös samoin AsiakasL kohdalla, että laillinen edustaja ei voi sivuuttaa muita mahdollisia päätöksentekijöitä, kuten omaisia ja läheisiä. Tämä voi olla asiakkaan etujen mukaista, mutta jos kysymys olisi päätöksenteosta tai tarkemmasta edustamisesta asiakkaan asiassa, vaatisi AsiakasL Mäki-Petäjä Leinosen mukaan säännöksen päätöksentekijöiden etusijajärjestyksestä.²⁰

---

²⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 228

8 Esimerkkejä edunvalvontavaltuutuksen määräyksistä ja niiden punnintatilanteista

8.1 Hoitotahto

Ohessa määräys edunvalvontavaltuutuksesta:

"Tehdessään päätöksiä sellaisista henkilöäni koskevista asioista, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään, valtuutetun on noudatettava kirjallista hoitotahtoani."

Hoitotahto voi olla eri ihmisillä hyvin erilainen, johon vaikuttavat esimerkiksi henkilökohtaisen elämän kokemukset sekä mahdollinen uskonnollinen vakaumus.

Valtuuttajan hoitotahto voi hyvinkin sopia valtuutetun omaa ajatusmaailmaa vastaan, jolloin valtuutetun on oltava erityisen huolellinen tehdessään päätöksiä valtuuttajan puolesta ja pyrittävä pitämään omat näkemyksensä taustalla, jotta valtuuttajan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan.

Tornberg on käsitellyt itsemääräämisoikeuden käsitettä ja havainnut, että ihmisen autenttisen päätöksenteon ei tarvitse olla objektiivisesti arvioiden järkevää vaan se on hänen itsensä näköistä. Siihen vaikuttavat yksilön oma tahto ja tietoiset pyrkimykset ja muilla on katsottu olevan velvollisuus edistää yksilön itsemääräämisoikeuden toteutumista.²¹

Edunvalvontavaltuutuksella valtuuttaja määrittelee samalla myös valtuutetun kelpoisuuden rajat eli missä asioissa ja millä tavalla valtuutettu saa tehdä valtuuttajan puolesta oikeustoimia eli perustaa oikeuksia ja velvollisuuksia. Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan edunvalvontavaltuutuksen määräys hoitotahdon noudattamisesta on asiallisesti valtuutetun kelpoisuuden rajoittamista.²²

Entä jos valtuuttajan oma suullisesti ilmaistu tahto myöhemmin poikkeaa hänen kirjallisesta hoitotahdostaan? Tämä voi johtaa ristiriitatilanteisiin, joissa valtuutetun on tasapainotettava valtuuttajan aikaisempi tahto (hoitotahto) nykyisen, mahdollisesti heikentyneen tahdonilmaisun kanssa samalla kun suojellaan valtuuttajan etuja, kuten terveyttä,

---

²¹ Tornberg 2012, s. 123–124

²² Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 205

turvallisuutta tai hyvinvointia. Tällaiset ristiriidat voivat nousta esiin, kun valtuuttajan kognitiivinen kyky on heikentynyt esimerkiksi dementian vuoksi.

Haastava tilanne voi myös olla, mikäli suullinen ja kirjallinen hoitotahto ovat sinänsä yhtenevät, mutta niiden käytännön noudattaminen tietyissä olosuhteissa vaikuttaisi vahvasti olevan valtuuttajan etujen vastaista.

Edelleen on pidettävä mielessä, että vaikka valtuutettu toimii potilaan laillisena edustajana, hänen roolinsa on kuitenkin toissijainen suhteessa valtuuttajaan, esimerkiksi tilanteissa, joissa valtuuttaja kykenee ymmärryksensä perusteella päättämään hoidostaan potilaslaissa tarkoitettulla tavalla.²³

Esimerkki 1: Päätös asuinpaikasta ja sosiaalisesta ympäristöstä

Kuvitellaan tilanne, jossa valtuuttajan hoitotahto määrittelee selkeästi halun pysyä omassa kodissaan mahdollisimman pitkään, korostaen itsenäisyyttä ja tuttua ympäristöä hoivapalveluiden avulla, vaikka terveydentila heikkenee. Valtuuttaja kärsii edenneestä muistisairaudesta, eikä hän ymmärrä päätöksen pitkäaikaisia riskejä (esimerkiksi kaatumisvaaraa tai eristäytymistä). Kotona asuminen johtaa kuitenkin toistuviin onnettomuuksiin, kuten eksymisiin tai ravitsemuksen laiminlyöntiin, ja sosiaalipalvelut suosittelevat siirtymistä hoivakotiin, jossa valvonta on parempaa. Valtuuttaja vastustaa muuttoa voimakkaasti tunnereaktion pohjalta, ilmaisten halua pysyä kotona, vaikka ei kykene arvioimaan turvallisuusriskejä.

Itsemääräämisoikeuden näkökulma

Määräys lähtökohtaisesti velvoittaa valtuutetun noudattamaan hoitotahtoa, joka heijastaa valtuuttajan ennakoivaa toivetta autonomiasta ja kodin merkityksestä. Tämä tukee itsemääräämisoikeuden periaatetta, jossa valtuuttajan aikaisempi tahto ohittaa heikentyneen tilan tunneperäiset reaktiot, välttäen paternalistista puuttumista. Syytä on muistaa myös perustuslain (731/1999, PL) 7 §:n mukainen henkilökohtainen vapaus.

---

²³ Nieminen ym. 2014 s. 166

Etujen suojelemisen näkökulma

Valtuutetun velvollisuus suojella valtuuttajan etuja voi vaatia poikkeamista valtuuttajan hoitotahdosta, jos kotiympäristö aiheuttaa konkreettista vahinkoa, kuten fyysistä haittaa tai psyykkistä eristäytymistä. Tässä ristiriidassa valtuutettu joutuu arvioimaan, onko hoitotahdon noudattaminen todella valtuuttajan parhaaksi, kun nykyinen tilanne poikkeaa ennakoitusta. Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan valtuutetulla on lupa toimia valtuuttajan nykytahdon vastaisesti, jos valtuuttaja katsoo asioiden muutoin johtavan valtuuttajan etujen vastaiseen lopputulemaan.²⁴ Kuinka on asian laita siinä tapauksessa, että valtuuttaja toimii samoin perustein edunvalvontavaltuutuksessa tai sitä ja hoitotahtoa koskevissa toimiohjeissa kirjatun tahdon vastaisesti? Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan toimiohjeiden keskeinen merkitys on valtuutetun toimivallan kaventaminen.²⁵

Esimerkiksi jos valtuuttajan vastustus johtuu uuteen ympäristöön muuttamisen pelosta eikä järkiperaisesta harkinnasta, valtuutettu saattaa harkita muuttoa suojellakseen valtuuttajan terveyttä, mutta tämä voisi rikkoa edunvalvontavaltuutuksen määräystä ja altistaa valtuutetun vastuuseen. Eteen voi tulla tilanne, että esimerkiksi valtuuttajan läheinen nostaa valtuutettua vastaan käräjäoikeudessa vahingonkorvauskanteen sen perusteella, että valtuutettu ei ole noudattanut valtuuttajan tahtoa.²⁶

Tilanne korostaa, kuinka hoitotahto voi olla staattinen työkalu muuttuvassa todellisuudessa, vaatien mahdollisesti kattavampia lisäohjeita edunvalvontavaltakirjan toimiohjeissa joustavuuden lisäämiseksi.

---

²⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 201

²⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 203

²⁶ Tämän mahdollistaa EVVL 23.1 §.

8.2 Yhteisen elämän jatkuminen

Ohessa edelleen määräys edunvalvontavaltuutuksesta:

”Mahdollisuuksien mukaan haluan jatkaa yhteistä elämää elämänkumppanini kanssa, kunnes kuolema meidät erottaa.”

Ristiriidat voivat nousta esiin, kun kumppanin läsnäolo aiheuttaa riskejä valtuuttajan terveydelle, turvallisuudelle tai hyvinvoinnille, tai kun kumppanin oma tila muuttuu.

Esimerkki 2: Turvallisuusriskit yhteisasumisessa kumppanin terveydentilan heikentyessä

Valtuuttaja sairastuu vakavaan dementiaan, eikä hän kykene arvioimaan tilanteita järkiperaisesti. Samanaikaisesti valtuuttajan elämänkumppanille kehittyy oma terveysongelma, kuten liikuntakyvyn heikkeneminen, mikä johtaa siihen, että kumppani ei pysty tarjoamaan riittävää apua valtuuttajalle. Tämä aiheuttaa toistuvia vaaratilanteita, kuten valtuuttajan eksymisiä tai kotitapaturmia, kun kumppani ei kykene valvomaan häntä. Sosiaalipalvelut suosittelevat valtuuttajan siirtämistä tuettuun asumiseen, jossa ammattilaiset voivat valvoa hänen päivittäisiä rutiinejaan, mutta valtuuttaja ilmaisee heikentyneessä tilassaan halua pysyä kumppanin kanssa, vaikka ei ymmärrä riskejä.

Itsemääräämisoikeuden näkökulma

Määräys velvoittaa valtuutettua ensisijaisesti mahdollistamaan yhteiselämän jatkuminen, mikä kunnioittaa valtuuttajan ennakoivaa autonomiaa ja tunneperäistä sidettä. Tämä on linjattuna myös kansainvälisissä ihmisoikeusstandardeissa, kuten YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016, YK:n vammaissopimus), joka korostaa läheissuhteiden ylläpitämistä. Noudattamalla määräystä valtuutettu välttää paternalistista puuttumista, vaikka se edellyttäisi kotiavun järjestämistä.

Vertailevana esimerkkinä holhoustoimilain soveltamisesta: Tornbergin havaintojen perusteella päämiehen edun arvioiminen ei voi koskaan olla objektiivinen arvio, vaan sen tulee aina tapahtua juuri kysymyksessä olevan päämiehen näkökulmasta. Keskeistä on

itsemääräämisoikeuden ja suojan tarpeen yhteensovittaminen.²⁷ Toteutuuko tämä menettely käytännön elämässä aina, rohkenen epäillä. Vuonna 2023 yleisillä edunvalvojilla oli 61–69 päämiestä henkilötyövuotta kohden²⁸, joten erittäin todennäköisesti jonkun päämiehen näkökulma sivuutetaan.

Etujen suojelemisen näkökulma

Valtuutetun velvollisuus suojella valtuuttajan etuja voi painaa vaakakupissa enemmän, jos yhteisasuminen altistaa valtuuttajan fyysisille vaaroille, kuten loukkaantumisille tai laiminlyönneille. Tässä ristiriidassa valtuutettu saattaa joutua konsultoimaan holhousviranomaista tai lääkäriä. Yhteiselämän jatkaminen voi heikentää valtuuttajan hyvinvointia, kun taas eroaminen siitä voisi loukata valtuuttajan tahtoa ja siinä sivussa myös rikkoa kenties vuosikymmeniä kestäneen perhe-elämän.

Itsemääräämisoikeuteen puuttumisen perusteita käsitellessään Tornberg on havainnut tähän oikeuteen puuttumisen tai sen estämisen edellyttävän, että henkilön itsenäiset valinnat perustuvat harkitsemattomuuteen ja tietämättömyyteen ja niiden toteuttaminen aiheuttaisi vakavaa vahinkoa hänelle itselleen.²⁹

Tästä on tulkittavissa, että ihan pienin perustein ei itsemääräämisoikeuteen puututa. Henkilöllä on siis oikeus aiheuttaa itselleen vahinkoa. Milloin vahinko on tulkittavissa vakavaksi voi riippua näkökulmasta. Aika-ajoin esille nousee tiedotusvälineissä tapauksia ihmisistä, jotka esimerkiksi asustavat purkukunnossa olevissa kylmissä taloissa. Sivullinen voi nähdä tämän vakavan vahingon aiheuttamisena henkilön itsensä toimesta itselleen, kun taas tämä kylmän talon asukas saattaa vastustaa muuttoa muualle.

Esiin voi nousta myös kysymys; **voiko valtuutettu hakea valtuuttajan puolesta avioeroa?**

Tarkastellaan tätä seuraavan esimerkin kautta.

---

²⁷ Tornberg 2012, s. 130–131

²⁸ Aihinen ym. 2024, s. 72

²⁹ Tornberg 2012, s. 131

Esimerkki 3: Taloudelliset ja tunneperäiset konfliktit kumppanin käyttäytymisen muuttuessa

Valtuuttaja kärsii edenneestä muistisairaudesta, mikä heikentää hänen kykyään ymmärtää päätöstensä seurauksia. Ajan myötä aviopuoliso alkaa osoittaa merkkejä taloudellisesta hyväksikäytöstä, kuten valtuuttajan varojen epäasiallista käyttöä yhteisiin menoihin ilman suostumusta, tai tunne-elämään liittyvää laiminlyöntiä, kuten eristäytymistä, mikä pahentaa valtuuttajan masennusta. Lääkärit ja läheiset suosittelevat erillisasumista tai valvottua järjestelyä valtuuttajan suojaksi, mutta valtuuttaja vastustaa tätä heikentyneessä tilassaan, ilmaisten pelkoa yksinäisyydestä.

Itsemääräämisoikeuden näkökulma

Määräys lähtökohtaisesti velvoittaa valtuutetun mahdollistamaan yhteiselämän jatkuminen, mikä heijastaa valtuuttajan ennakoivaa tahtoa läheisyydestä ja sitoutumisesta avioliittoon.

Etujen suojelemisen näkökulma

Valtuutetun rooli etujen vartijana voi edellyttää väliintuloa, jos kumppanin toiminta aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai psyykkistä haittaa, kuten hyväksikäyttöä. Noudattamalla määräystä valtuutettu saattaa altistaa valtuuttajan hyväksikäytölle, kun taas siitä poikkeaminen voisi johtaa oikeudellisiin kiistoihin kumppanin kanssa. Määräys voi siis olla haavoittuvainen muuttuville ihmissuhteille.

Etujen suojelemisen näkökulmasta valtuutetun voi olla tarpeen käynnistää valtuuttajan puolesta avioeroprosessi. EVVL:n ja holhoustoimilain periaatteena on kuitenkin lähtökohta, että kukaan ei voi edustaa toista asiassa, joka on luonteeltaan korostuneen henkilökohtainen. Vaikka selkeää säännöstä asiasta ei löydy, EVVL:n esitöiden perusteella on silti tulkittavissa avioeron hakemisen olevan tällainen korostuneen henkilökohtainen asia.³⁰

Edelleen saman lain esitöiden mukaan valtuutetulla voi olla kelpoisuus panna avioeroa koskeva asia vireille seuraavien edellytysten täytyessä:

1) puolisoiden henkilökohtainen suhde on lakannut,

---

³⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 236

2) toinen puoliso käyttää toista taloudellisesti hyväksi, ja

3) hyväksikäytetty puoliso on kykenemätön ymmärtämään asian merkitystä tai ilmaisemaan tahtoaan.

Avioeron paneminen vireille edellyttäneen kuitenkin valtuutetun kelpoisuutta henkilöä koskevien asioiden hoitamiseen.³¹

Kirjoittaja ei ota asiaan kantaa, mutta omasta mielestäni kynnyksen avioeron vireille panemiseen valtuutetun toimesta näyttää olevan korkealla. Lain esitöiden sanamuotojen perusteella kaikkien kolmen edellytyksen on kuitenkin täytyttävä yhtä aikaa. Kuinka puolisoitten henkilökohtaisen suhteen lakkaamista arvioidaan, mikäli he edelleen asuvat yhdessä? Onko kenties palkattava yksityisetsivä hankkimaan todisteita? Viranomaisen kanssa tulee todennäköisesti ainakin hidastetta asian hoitamiseen, koska asiasta ei ole suoraa lain säännöstä, ainoastaan maininta lain esitöissä, joka sekin sisältää tulkinnanvaraisia sanamuotoja ” valtuutetulla voi olla kelpoisuus”.

Kirjoittaja mainitsee myös esimerkkinä valtuuttajan uskonnollisen vakaumuksen, jolloin tämä voi pitää avioliiton jatkumista tärkeämpänä, kuin omien taloudellisten etujensa suojaamista. Tällöin valtuutetun tulisi pidättäytyä hakemasta avioeroa.³²

8.3 Arkaluontoiset tiedot

Ohessa edelleen määräys edunvalvontavaltuutuksesta:

”Kaikki tässä valtakirjassa nimetyt valtuutetut, vara- ja toissijaiset valtuutetut saavat keskustella keskenään kaikista asioistani, ja heillä on oikeus saada toisiltaan minua koskevia tietoja tehtävänsä hoitamiseksi tai mahdollisen epäselvyytilanteen selvittämiseksi. Lisäksi he saavat keskustella läheisteni kanssa terveydentilastani.”

On syytä korostaa, että lähtökohtaisesti valtuutettu on salassapitovelvollinen ja tästä säädetään EVVL 47.1 §:ssä. Sen mukaan valtuutettu ei saa ilmaista edunvalvontavaltuutukseen liittyvän

---

³¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 236–237

³² Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 237

tehtävän perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka valtuuttajan taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa. Salassapitovelvollisuuden estämättä asia voidaan luonnollisesti ilmaista, jos valtuuttaja tähän suostuu ja hän kykenee pätevästi antamaan tällaisen suostumuksen.³³

Aiheen luonne huomioiden, säännöksessä olisi mielestäni ollut selkeää mainita erikseen valtuuttajan mahdollisuus määrätä asiasta ennalta valtuutuksessaan. Asia tulee ilmi tietysti säännöksen suostumus-termistä, mutta jää pieni tila tulkinnalle tarkoitetaanko tällä pikemminkin edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen jälkeistä valtuuttajan suullisesti tai kirjallisesti antamaa suostumusta. Pykälää koskevasta lain esitöistä ei löydy asialle tarkennusta.³⁴ Oikeuskirjallisuudessakaan ei ole käsitykseni mukaan otettu asiaan kantaa. Oman kokemukseni perusteella tiedän kertoa, että DVV on vahvistanut laatimani edunvalvontavaltuutuksen, joka on sisältänyt edellä kuvatun määräyksen. Voidaan siis katsoa sen kestävän ainakin käytännön lainsoveltamisen edellytykset.

Edellä kuvattu määräys mahdollistaa valtuuttajan asioiden sujuvan hoidon, kun hänen luottohenkilönsä saavat luvan kanssa jakaa toisilleen tietoja, joita kaikilla heistä ei muutoin välttämättä olisi. Lähipiirimme ihmisillä on nimittäin elämässämme aina jokin tietty rooli ja kaikista asioista ei yleensä keskustella kaikkien kanssa. Määräys mahdollistaa myös valvonnan, mikäli heräisi epäily vaikkapa ensisijaisen valtuutetun epäasiallisista toimista valtuuttajaa kohtaan. Valtuuttajan läheiset mitä todennäköisimmin tulisivat utelemaan tämän terveydentilaa valtuutetulta etenkin, jos valtuutettu on tiedottomassa tilassa ja salailu saattaisi aiheuttaa heissä pahaa verta, joten voi olla selkeämpää määrätä asiasta valtuutuksessa. Näin ollen myös valtuutettu säästy omantunnon tuskilta, kun hän aivan takuulla kuitenkin lipsauttaisi aiheesta ohimennen jotain.

Esimerkki 4: Lääketieteellinen päätös ja yksityisyyden loukkaus perhekeskusteluissa

Valtuuttaja sairastuu edenneeseen dementiaan, eikä hän kykene ymmärtämään päätösten merkitystä. Ensisijainen valtuutettu ja varavaltuutettu keskustelevat valtuuttajan terveydentilasta, käsitellen arkaluonteisia tietoja masennuksesta ja mahdollisesta päihteiden

---

³³ Antila 2007, s. 98

³⁴ HE 52/2006 ja LaVM 29/2006

käytöstä, ja jakavat näitä läheisille, esimerkiksi lapsille, epäselvyyksien selvittämiseksi hoidon suhteen. Läheiset käyttävät tätä tietoa painostaakseen valtuutettua siirtämään valtuuttaja hoivakotiin, vaikka valtuuttajan hoitotahto korostaa kotihoitoa. Valtuuttaja ilmaisee heikentyneessä tilassaan vastustusta hoivakotiin siirrolle, mutta keskustelut johtavat päätökseen, joka ohittaa hänen nykyisen tahdonilmaisunsa.

Itsemääräämisoikeuden näkökulma

Määräys mahdollistaa tiedonvaihdon tehtävän hoitamiseksi, ja perheosallisuus vahvistaa yhteistä ymmärrystä valtuuttajan tahdosta. Tämä on linjassa YK:n vammaissopimuksen 3 artiklan yleisten periaatteiden kanssa, jotka suojaavat tuettua päätöksentekoa.

Etujen suojelemisen näkökulma

Valtuutettujen velvollisuus suojella valtuuttajan etuja voi vaatia kriittistä arviointia, jos tiedonjako johtaa yksityisyyden loukkaukseen tai läheisten painostukseen, joka ohittaa valtuuttajan ennakkotahdon. Tiedonvaihto on pääsääntöisesti käytännön elämää helpottavaa, mutta voi heikentää valtuuttajan yksityisyyttä, vaatiessa holhousviranomaisen väliintuloa. Tilanne korostaa, kuinka määräys voi olla haavoittuvainen perheiden sisäisille konflikteille, erityisesti muistisairauksissa. On syytä huomioida myös eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu (17.7.2003 1778/4/01), jonka mukaan potilaan tahtoa häntä koskevista hoitotoimenpiteistä ei ollut pyritty riittävästi selvittämään, ja näin ollen potilaan itsemääräämisoikeus ei toteutunut PL 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla.³⁵

Esimerkki 5: Taloudellinen päätös ja valtuutettujen välinen erimielisyys tiedonjaossa

Valtuuttajan terveydentilan takia hän ei enää kykene kommunikoimaan ulkomailman kanssa, ja hoitokulut ovat kalliita. Ensisijainen valtuutettu ja toissijainen valtuutettu keskustelevat valtuuttajan taloudellisesta tilanteesta ja terveydentilasta, sekä jakavat tietoja hänen sisaruksilleen selvittääkseen epäselvyyttä valtuuttajan irtaimen omaisuuden myynnistä hoitokulujen kattamiseksi. Valtuuttaja on laatinut testamentin, mutta sen ainoa kappale on pankin säilytyksessä ja testamentin sisältö on laatijansa toimesta määrätty paljastettavaksi

---

³⁵ Nieminen ym. 2014 s. 165

vasta hänen kuolemansa jälkeen. Valtuuttaja ei ole laatinut erillisiä toimiohjeita omaisuutensa myymisestä hoitokulujen kattamiseksi. Omaisuuden myymisestä syntyy riitaa, koska tietyt valtuutetun omistamat arvokkaat esineet ovat kenties hänen läheistensä kauan toivomaa perintöä.

Itsemääräämisoikeuden näkökulma

Valtuutettujen ja valtuuttajan sisarusten välisissä neuvotteluissa saattaisi olla ratkaiseva etu, että valtuuttajan testamentin sisällöstä voisi hakea suuntaa omaisuuden myynnille.

Testamentti on kuitenkin mortis causa eli kuolemanvarainen oikeustoimi, joten testamentintekijän itsemääräämisoikeutta ei voi tässä asiassa kiertää.³⁶

Etujen suojelemisen näkökulma

Valtuutettujen huolellisuusvelvoite on tässä tapauksessa punninnassa vahvempi näkökulma, koska heillä ei ole lähtökohtaisesti velvollisuutta turvata valtuuttajan sisarusten mahdollisesti myöhemmin saamaa perintöä, ellei tästä ole määräystä valtuutuksessa tai mainintaa toimiohjeissa. Näin ollen omaisuuden myyminen saattaa olla valtuuttajan kannalta paras ratkaisu. Antilan mukaan, mikäli valtuuttaja ei ole määrännyt omaisuutensa hoidon yksityiskohdista toimiohjeissa, valtuutetun on perusteltua hakea suuntaviivoja holhoustoimilain säännöksistä.³⁷

Mäki-Petäjä-Leinonen viittaa samaan aiheeseen toteamalla, että omaisuuden hoitamisessa tulee siten noudatettavaksi holhoustoimilain 37.1 §:n mukainen periaate, jonka mukaan päämiehen omaisuutta on hoidettava sillä tavoin, että omaisuus ja sen tuotto voidaan käyttää päämiehen hyväksi ja tyydyttämään hänen henkilökohtaisia tarpeitaan.³⁸

Toimiohjeet olisivat tässä tapauksessa olleet hyödylliset. Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan valtuuttaja voi nimittäin rajoittaa toimiohjeissa valtuutetun huolellisuusvelvoitetta. Valtuuttaja saattaa esimerkiksi kantaa isompaa huolta läheistensä taloudellisesta pärjäämisestä, kuin omasta hyvinvoinnistaan ja haluaa sitkutella elämänsä loppusuoralla mahdollisimman visusti.³⁹

---

³⁶ Norri 2017, s. 77

³⁷ Antila 2007, s. 124–125

³⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 209

³⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 204

9 Lainsäädännön kehittämistarpeet

Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan, jos valtuutettu toimii oman päänsä mukaisesti kunnioittamatta valtuuttajan tahtoa, ei laissa ole säädetty perusteita, jonka nojalla valtuutettu voitaisiin erottaa tehtävästään. Ainoa keino on määrätä valtuuttajalle holhoustoimilain nojalla edunvalvoja.⁴⁰ Huono puoli nykyisessä sääntelyssä on, että sopimattoman valtuutetun tilalle ei voida vahvistaa toimimaan edunvalvontavaltuutuksessa mahdollisesti mainittua toissijaista valtuutettua. Antila näkee tämän de lege ferenda lain kehittämiskohteena. Hän toteaa samassa yhteydessä, että toissijaisen valtuutetun määrääminen edunvalvojaksi on kuitenkin nykytilassa mahdollista.⁴¹ Jos edellä kuvattu kuulosti hassulta, niin on syytä palauttaa mieleen edunvalvontavaltuutetun ja edunvalvojan ero.

Tutkielmassa kuvatut esimerkit havainnollistavat, kuinka edunvalvontavaltuutuksen määräys voi luoda eettisiä ja oikeudellisia jännitteitä, joissa valtuutettu toimii ikään kuin välikappaleena valtuuttajan autonomialle, mutta samalla kantaa vastuuta reaaliaikaisesta suojelusta. Tällaiset ristiriidat korostavat tarvetta kehittää lainsäädäntöä kohti joustavampia mekanismeja, kuten säännöllisiä arviointeja tai läheisten kuulemista, jotta itsemääräämisoikeus ja etujen suojaaminen eivät asetu vastakkain.

On mielestäni kuitenkin varottava, ettei sääntely lähde suuntaan, jossa julkista sektoria kasvatetaan. Siihen ei ole varaa. Ei ole ollut enää pitkiin aikoihin. Ongelmat tulisi pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman pitkälle ilman valtiota ottamalla mukaan Suomen lukuisat järjestöt sekä tekemällä esimerkiksi yhteistyötä hoivayritysten kanssa, joiden ammattitaito saattaisi olla hyödynnettävissä maallikkotaustaisen valtuutetun päätöksenteon tueksi. Julkisen edunvalvonnan puolella on taannoin ollut jo pientä yritystä tämän suuntaisiin ratkaisuihin, mutta oikeuskäytäntö haraa vielä vastaan, tosin ei ilman soraääniä.⁴²

Toki jossain joku kriittinen kriminologi saattaa katsoa yksityistämisen lisäävän rikollista toimintaa ja päättää muistuttaa vaikkapa Vastaamo-tapauksesta, jossa yksityinen terveystaloyritys ei ilmeisesti ollut huolehtinut riittävän hyvin asiakkaidensa salassapidettävistä terveystiedoista ja joutui rikollisten tietomurron kohteeksi.⁴³

---

⁴⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 200

⁴¹ Antila 2007, s. 168

⁴² KKO 2015:31

⁴³ Ghanbari – Koskinen 2024, s. 1–7

Markkinatalouden keinot eivät tietysti ole täydellisiä, mutta ne pyrkivät kuitenkin automaattisesti korjaamaan esiin tulevia ongelmia. Vastaamo meni konkurssiin⁴⁴ eli ilmeisesti juuri kukaan ei enää halunnut asioida siellä tietomurron jälkeen. Kuluttaja on siis kuningas. Tuskin kukaan toinen vastaava alan yritys haluaa kokea samaa, joten tapaus on takuulla motivoinut niitä huolehtimaan asiakkaidensa terveystiedoista entistä tarkemmin, jotta yrityksen elinvoimaisuus turvataan.

Toisin on esimerkiksi valtiontalouden tarkastusvirastossa, jonka entinen ylijohtaja tuomittiin lainvoimaisesti virkarikoksista.⁴⁵ Kyseinen virasto on luonnollisesti edelleen olemassa. Siellä virkaansa hoitavien virkamiesten ei tarvitse pelätä viraston konkurssia, koska kuluttajat eivät voi valinnoillaan vaikuttaa viraston olemassaoloon. Mikä motivoi viraston virkamiehiä toimimaan lain puitteissa? Oman viran säilyttäminen ja omatunto varmaankin, muita syitä ei nyt tule mieleen.

---

⁴⁴ Ghanbari – Koskinen 2024, s. 1

⁴⁵ Surakka 27.9.2023

10 Kansainväliset näkökulmat

Hoitotahdon näkökulmasta, Allen Buchanan ja Dan W. Brock sekä Ronald Dworkin puolustavat hoitotahtojen etusijaa,⁴⁶ kun taas Agnieszka Jaworskan linja korostaa nykyistä autonomiaa ja hyvinvointia.⁴⁷ Heidän näkemyksiään analysoineet kirjoittajat ehdottavat, että hoitopäätösten perustana tulisi tarkastella myös potilaan tämänhetkistä hyvinvointia ja elämänlaatua, varsinkin kun aiemmat arvot ja uskomukset ovat hämärtyneet. QoL-lähestymistapa (quality of life) eli elämänlaadun arviointi esitetään vaihtoehtoisena perusteena päätöksille tilanteissa, joissa sekä hoitotahtoihin että nykyisiin toiveisiin liittyy epävarmuutta.⁴⁸ Tässä elämänlaadulla tarkoitetaan elämäntilanteeseen, hyvinvointiin ja yksilöllisiin tarpeisiin perustuvan kokonaishyvinvoinnin arviointia.⁴⁹

---

⁴⁶ Huang – Cong – Wang 2022, s. 164–167

⁴⁷ Huang – Cong – Wang 2022, s. 168–169

⁴⁸ Huang – Cong – Wang 2022, s. 169–173

⁴⁹ Huang – Cong – Wang 2022, s. 169–171

11 Edunvalvontavaltuutuksen mahdollinen tulevaisuuden näkökulma kiristyvässä taloustilanteessa

Jo nykyhetkellä valtuuttaja on saattanut syöttää toimiohjeet asioidensa hoitamisesta AI-työkalulle, jonka kanssa valtuutettu voi käydä tarvittaessa keskustelua valtuuttajan tahtoa selvittäessään. Mahdollisesti jo 5 vuoden sisällä ihmiset tekevät merkittävän osan oikeustoimistaan AI-agenttien avulla eli heillä on esimerkiksi älypuhelimissaan tekoälyapuri, joka kilpailuttaa vakuutus sopimukset, solmii puhelinliittymäsopimukset ja niin edelleen. Kenties jo 10 vuoden sisällä lainsäätäjät pohtivat, kuinka mahdollistetaan autonomisen robotin toimiminen edunvalvontavaltuutettuna; kaikilla ei ole lähipiirissään luotettavia ihmisiä ja uskoisin yleisten edunvalvojien asiakasmäärien tulevan entisestään kasvamaan, koska julkinen sektori on Suomessa jo aikoja sitten paisunut yli äyräidensä ja uusien edunvalvojien virkojen perustaminen onnistuu ainoastaan uudella velkarahalla.

Myönnetäänkö Suomelle sitten lähitulevaisuudessa enää velkaa? Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n selvityksen mukaan Suomen yleisen hallinnon menot prosentteina bruttokansantuotteesta vuonna 2023 olivat 55,9 %, kun verrokkimaiden keskiarvo oli 42,4 %.⁵⁰ Viime aikoina olen tiedotusvälineissä seurannut keskusteluja, joiden mukaan nykyhetkellä Suomella olisi jopa suurin julkinen sektori kokoonsa suhteutettuna koko maailmassa. Älkäämme kuitenkaan vaipuko synkkyyteen; kuten entinen Törnin jääkäri, presidentti Mauno Koivisto aikoinaan totesi: ”Ellemme varmuudella tiedä, kuinka tulee käymään, olettakaamme, että kaikki käy hyvin.” Sama mies totesi myös: ”Tarttis tehrä jotain.”

---

⁵⁰ OECD 2025, s. 7